

's-Gravenhage, 15 januari 2024

Position paper VCP t.b.v. de formatie van een nieuw kabinet

Aan de informateur en formerende partijen,

In dit position paper geeft de Vakcentrale voor Professionals (VCP) input voor de formatie van een nieuw kabinet. Eerder hebben wij deze input geleverd voor de verkiezingsprogramma's van politieke partijen voor de verkiezingen van november 2023. Wij laten de stem van professionals horen.

Voor miljoenen Nederlanders dreigt het leven onbetaalbaar te worden. De VCP ervaart toenemende onvrede en onrust, ook onder de middeninkomens. De VCP doet daarom een klemmende oproep aan de politiek om in deze tijden van crises leiderschap en daadkracht te tonen, met nadrukkelijker oog voor de middengroepen. Voor veel van hen begint de rek eruit te raken. Wil er voor deze groepen perspectief blijven, dan moet het roer om in Den Haag.

Crises stapelen zich op. Energiecrisis, stikstofcrisis, woningcrisis, asielcrisis, zorgcrisis, inkomenscrisis, gebrek aan uitgavenzekerheid, onderwijscrisis, doorgesloten flexibilisering en enorme arbeidsmarkttekorten. De lijst houdt niet op en er lijken alleen maar meer problemen bij te komen. Volgens de VCP lijkt bij de politiek nog niet goed te landen hoe groot de problemen ook voor de middeninkomens zijn. De VCP waarschuwt al jaren voor de hoge lasten en het gebrek aan uitgavenzekerheid. De ene crisis is nog niet voorbij of de volgende dient zich aan: energiekosten, woning- en huurkosten, de zorg, gebrek aan uitgavenzekerheid en doorgesloten flexibilisering. De crises versterken elkaar.

Lasten omlaag, lonen omhoog. De VCP wijst erop dat de lasten op arbeid buitenproportioneel hoog zijn in Nederland, en dat terwijl de economie er niet slecht voor staat. Nederland wordt niet collectief armer: het BBP stijgt fors, de winsten zijn hoog en de overheidsfinanciën staan er relatief goed voor. De rekening wordt betaald door werknemers. De woon- en energielasten zijn hoog en de levensmiddelen kosten fors meer. De lonen moeten de inflatie volgen. Veel cao-loonstijgingen blijven voor middengroepen achter bij het algemene beeld. De politiek kiest er telkens voor om huishoudens, en specifiek middeninkomens, met hoge lasten op te zadelen. Het is ook de overheid die kan helpen werken weer lonend te maken en meer zekerheid te bieden voor de uitgaven van huishoudens. Daarop zou doorgepaktd moeten worden.

De maatschappij moet hersteld worden. Het is nodig om te investeren in structurele versterking van ons onderwijs, onze veiligheid, de arbeidsmarkt en onze zorg. Veel sectoren lijken onder druk te staan; er is sprake van gebrek aan personeel, te hoge administratieve lasten, te weinig financiering, te weinig innovatie. Het onderwijs gaat achteruit, de veiligheid lijkt niet gegarandeerd, een woning is niet te vinden, de stikstofcrisis versterkt andere crises, de energieafhankelijkheid levert grote issues op en de zorgkwaliteit is niet meer te garanderen. Het zijn geen separate crises; ze versterken elkaar of volgen elkaar op. Er kan dus niet gescheiden opgetreden worden door aan knoppen te draaien; er is fundamentele reflectie nodig en een integrale aanpak.

De VCP pleit verder voor meer flexibiliteit in de uitvoering om maatwerk mogelijk te maken, met meer vertrouwen in de professional en de burger. De VCP verzoekt met klem om maatregelen die de werkdruk van professionals verlichten. Vermindering van administratieve lasten en het aantrekkelijker maken van de verschillende beroepen zijn een mooi begin. Structurele investeringen die de werkdruk

verlichten, zijn nodig. De publiek gefinancierde sectoren, zoals de zorg, veiligheid en het onderwijs, voeren al jaren de burn-out lijsten aan. De gevolgen zijn niet alleen voor de professionals in deze sectoren, maar ook voor toekomstige professionals, vestigingsklimaat en de gehele economie.

Uiteraard onderschrijven wij de adviezen vanuit de Sociaal Economische Raad (SER) met waardevolle aanbevelingen voor een nieuw kabinet¹. Aanvullend hebben wij nog specifieke punten, voornamelijk vanuit het perspectief van werk en inkomen, die wij meegeven voor de inhoudelijke bespreking tijdens de formatie.

Arbeidsmarkt op orde

Het arbeidsmarktpakket² dat door sociale partners ondersteund wordt, zorgt voor een trendbreuk naar een betere arbeidsmarkt. Met het arbeidsmarktpakket worden veel problemen aangepakt: het gaat om maatregelen om onzeker werk terug te dringen en het gebruik van de arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd voor werkgevers aantrekkelijker te maken. Verder bevat het pakket ook maatregelen om de arbeidsmarkt- en inkomenspositie van arbeidsongeschikten te verbeteren en om een proactieve arbeidsmarktinfrastructuur³ voor 'van-werk-naar-werk' te vormen. Er is breed draagvlak en het is dan ook noodzakelijk dat de verdere uitwerking en invoering van het arbeidsmarktpakket geen vertraging oploopt.

- De uitwerking van het arbeidsmarktpakket moet doorgang vinden en geen vertraging oplopen. Het is een afgewogen pakket met draagvlak vanuit sociale partners. Dit pakket zorgt voor een trendbreuk naar een betere arbeidsmarkt.
- De demografische ontwikkeling geeft structurele krapte op de arbeidsmarkt. Er zijn verdere stappen nodig op het gebied van leven lang ontwikkelen, van werk-naar-werk en duurzame inzetbaarheid.
- De economie van de toekomst moet gericht zijn op hoogwaardige kwalitatieve werkgelegenheid met een hoog innovatief karakter. Sociale innovatie is nodig tot verbetering van de arbeidsproductiviteit, vermindering van arbeidsvraag en verbetering van participatie van alle werkenden.
- De verschillende transities en de krapte vragen om een samenhangend arbeidsmarktbeleid.
- Arbeidsparticipatie wordt belemmerd door marginale druk. De relatief hoge marginale tarieven op arbeidsinkomsten, vooral voor groepen in het midden van de inkomensverdeling, werken verstorend op de arbeidsdeelname arbeidsmarkt en ontmoedigen (meer uren) werken.⁴

Duurzame inzetbaarheid noodzakelijk

Nog te vaak zijn de arbeidsomstandigheden van werkenden niet goed of zijn mensen niet in staat om de juiste keuzes te maken voor hun gezondheid en duurzame inzetbaarheid. Gezond kunnen werken tot aan pensioen is een basisvoorwaarde in een gezonde maatschappij. Dit stelt werkenden ook na pensionering in staat om langer een gezond leven te hebben.

- Stel preventie centraal in het arbeidsomstandighedenbeleid.⁵ Wanneer werkenden ziek worden van hun werk brengt dit grote maatschappelijke kosten met zich mee. Voorkomen moet worden dat mensen door hun werk en/of arbeidsomstandigheden gezondheidsschade oplopen en de kosten daarvan bij de maatschappij terecht komen. Alles is nu gericht op verzuimbegeleiding, meer inzet op het voorkomen van verzuim is nodig.
- Zet in op optimale participatie. Arbobeleid moet gericht zijn op het gezond en veilig werken van alle werkenden. Een steeds grotere populatie werkenden heeft te maken met een

¹ [Adviezen van de SER voor de verkiezingsprogramma commissie](#) d.d. 21 juli 2023

² Kamerbrief voortgang uitwerking arbeidsmarktpakket, 3 april 2023 <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-078cd037707d5a6045449d118efb550d9ab00e9e/pdf>.

³ Zie het project VCP Toekomstpro(o)f <https://www.benjiitoekomstproof.nl/>.

⁴ Conform SER MLT 2019

⁵ <https://www.vcp.nl/een-arbostelsel-gericht-op-preventie/>

chronische aandoening⁶ waarmee ze met kleine aanpassingen volledig productief kunnen zijn. Ook voor mensen met een arbeidsbeperking liggen er nog veel kansen door gebruik te maken van bijvoorbeeld: digitalisering, technologie en job carving. Investeren in mensen zodat zij volwaardig mee kunnen doen. Het werk wordt nog altijd te weinig aangepast aan het individu.⁷

- Arbozorg en curatieve zorg gaan hand in hand. Slechte arbozorg leidt tot kosten voor de zorg, verminderde belastingopbrengsten en hogere uitkeringslasten. Er moet samenwerking zijn en financiële prikkels kunnen hierbij helpen. De overheid kan het zich vanuit de maatschappij niet veroorloven om arbozorg als los onderdeel van de zorg in Nederland te zien.
- Handhaving is essentieel, voldoende middelen en capaciteit voor de arbeidsinspectie zijn hierbij nodig.

Gedurende het werkende leven zijn er verschillende instrumenten (nodig) om mensen gezond en productief naar hun pensioen te krijgen. Goede arbeidsomstandigheden, technologische en sociale innovatie, verlofsparen en generatiepacten zijn hier voorbeelden van. Er zullen echter altijd mensen zijn waarbij het niet meer gaat, een mogelijkheid tot uittreden op individuele basis is hierbij een noodzakelijk ventiel.

- Een structurele regeling is nodig: schaf de RVU-boete af. Geef ruimte aan arbeidsvoorwaardelijke maatwerkafspraken tussen werkgevers en werknemers waarbij een boete niet op z'n plaats is.
- Maak generatiepacten volledig vrij van de RVU-boete. Wanneer het werkend deel van een generatiepact onder de 50% komt, valt het onder de RVU-boete regime. Dit staat maatwerk in de weg.
- Maak verlofsparen overdraagbaar wanneer een werknemer van baan, werkgever of sector wisselt.
- Herintroduceer een doorwerkbonus en maak van deeltijdpensioen een wettelijk recht.

Leven lang ontwikkelen stimuleren

Het is belangrijk voor de duurzame inzetbaarheid van werkenden dat zij zich door het werkende leven kunnen blijven ontwikkelen. In het licht van de vele transitieën en de tekorten op de arbeidsmarkt is deze noodzaak alleen maar meer naar voren gekomen. Alle werkenden in Nederland moeten de mogelijkheid hebben om aan hun eigen ontwikkeling te werken. Een ontwikkelrekening waarbij scholings- en ontwikkelinstrumenten samenkomen, zou daar ruimte voor moeten geven.⁸ Er moeten positief stimulerende prikkels komen om te scholen en te ontwikkelen wanneer de werknemer eigen regie wil nemen, onder meer in de fiscaliteit.⁹ Deze kabinetsperiode is daarentegen de scholingsaftrek in de IB afgeschaft en ook het beperkte STAP-budget wegbezuinigd.

- Investeren in eigen scholing moet fiscaal ondersteund worden om professionals in staat te stellen, en te stimuleren, om te blijven investeren in hun vakmanschap en inzetbaarheid.¹⁰
- Stimuleer een ontwikkelrekening met fiscale ondersteuning, zodat werkenden kunnen sparen voor de scholingsinvestering waarbij ze verschillende gelden kunnen samenvoegen. Deze eigen regie is belangrijk voor de invulling van het vakmanschap en de professionaliteit van werkenden.

⁶ <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2016/werken-chronische-ziekte.pdf>

⁷ Recent kwam ons een voorbeeld ter ore, waarbij een chronisch zieke werknemer een aangepaste stoel en bureau nodig had. De Arboret en besluit geven aan dat de werkgever deze werknemer moet voorzien van de juiste spullen. Binnen de Arbo catalogus (gebaseerd op de Nen-norm) was hier invulling aan gegeven dat een bureau en stoel tussen een bepaalde bandbreedte aanpasbaar moet zijn. Deze werknemer was echter zo klein dat een kleinere stoel nodig was. De werkgever zou dit apart moeten regelen en weigerde dit op basis van de (niet verplichte) Arbo catalogus en Nen-norm. Dit is een voorbeeld hoe een werkgever vanuit kostenoverweging (inkoop voor de 95%) geen individuele aanpassing wil doen wanneer iemand niet binnen de normen valt. Dit is niet zoals de Arboretwetgeving bedoeld is. Deze instelling maakt het voor chronisch zieke werknemers lastig om volledig te kunnen participeren.

⁸ <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2017/leren-ontwikkelen-loopbaan.pdf>

⁹ Conform SER MLT 2019

¹⁰ Op dit moment is scholing via de werkgever fiscaal aftrekbaar voor de werkgever. Werknemers kennen echter geen enkele fiscale faciliteit meer voor eigen scholingskosten. Zelfstandigen kunnen scholingskosten wel aftrekken van hun resultaat.

- De digitalisering van de samenleving gaat vermoedelijk steeds sneller. Hierdoor is extra inzet op de ontwikkeling en het bijhouden van digitale vaardigheden nog belangrijker. Helaas blijken Nederlanders minder digitaal vaardig dan steeds aangenomen.¹¹ Ook universitair en hbo opgeleide werknemers zijn niet automatisch digitaal vaardiger, net als dat jongeren niet automatisch digitaal vaardiger zijn. Versterk de monitoring hiervan in alle dimensies en bied mogelijkheden om deze kennis om te zetten in trainingen die deze vaardigheden versterken. Dit is belangrijk voor participatie in de samenleving en het innovatievermogen.

Hardheden voor arbeidsongeschikte werknemers aanpakken

Er zijn meerdere hardheden in de WIA die om een oplossing vragen ten aanzien van inkomen en arbeidsvermogen. Deze zijn niet aangepakt vanwege het ontbreken van financiële middelen. Via de Staatscommissie Octas is de aanpak van hardheden op de lange baan geschoven. De VCP heeft samen met FNV en CNV een [Witboek](#) geschreven met de meest urgente hardheden in de WIA met oplossingen

- Steeds meer arbeidsongeschikte werknemers raken in de knel. Hardheden in de WIA moeten snel worden aangepakt in overleg met sociale partners.

Participatiewet fundamenteel verbeteren

Volgens de VCP moet de Participatiewet fundamenteel worden verbeterd. Samen met andere maatschappelijke organisaties is een [manifest](#) opgesteld met maatregelen die nodig zijn om de Participatiewet fundamenteel te verbeteren. Verder zijn volgens de VCP de verschillen tussen gemeenten nu te groot en zijn er meer landelijke kaders nodig om de uitvoering dichterbij elkaar te brengen. Lees [hier](#) de volledige reactie van de VCP op de internetconsultatie 'Wetsvoorstel wijziging Participatiewet'.

De Participatiewet is bedoeld en ingericht als tijdelijk vangnet, maar voor mensen met een medische urenbeperking is het vanwege de beperking geen tijdelijk vangnet. Volgens de VCP is een aparte regeling nodig voor deze groep zodat zij volwaardig mee kunnen doen.

- De Participatiewet moet fundamenteel worden verbeterd.¹²
- Investeren in begeleiding en ondersteuning om mensen aan het werk te helpen. Ook moet meer ingezet worden op domeinoverstijgende ondersteuning om problemen van mensen aan te pakken, wat vaak een belemmering is om aan het werk te gaan.
- Verschillen tussen gemeenten leiden tot rechtsonzekerheid en moeten worden teruggedrongen.
- Mensen met een medische urenbeperking horen niet thuis in het regime van de Participatiewet.

Sociaal minimum en (minimum)loon naar een zeker bestaan

De Commissie sociaal minimum stelt in haar eerste rapport 'Een zeker bestaan'¹³ dat er een forse verhoging van het sociaal minimum nodig is. De VCP is daar ook voorstander van, waarbij deze verhoging moet worden doorvertaald naar een verhoging van het wettelijk minimumloon én naar de contractlonen in het loongebouw.

- Het sociaal minimum moet toereikend zijn om van te leven en mee te doen in de samenleving.
- Verhoog het minimumloon in combinatie met een mogelijke vermindering van de toeslagafhankelijkheid. De overheid moet uitkijken om met subsidie te lage lonen structureel in

¹¹ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-f74f961d2b2b84299de53ce711d44de476ab441c/pdf>

¹² Zie hiervoor het manifest van de VCP en andere organisaties <https://www.vcp.nl/wp-content/uploads/2023/06/Manifest-voor-een-menselijke-wet.pdf>.

¹³ Commissie sociaal minimum, Een zeker bestaan. Naar een toekomstbestendig sociaal minimum, juni 2023.

stand te houden. Het te lage minimumloon¹⁴ en daarmee samenhangende toeslagen hebben de (marginale) belastingdruk voor met name middengroepen te hoog gemaakt.

Verlicht lasten van middengroepen

Door de hoge marginale druk (gemiddelde 55-60%, met momenten van 75%+) is meer werken vaak niet lonend en daarnaast zijn huishoudens steeds meer belastingen gaan betalen. De VCP heeft geregeld haar zorgen hierover geuit.¹⁵ De nivellering is doorgeslagen en middeninkomens (tot zeker tweemaal modaal) moeten buiten proporties veel lasten dragen.

- Een begrijpelijk belastingstelsel is belangrijk voor het draagvlak, maar eenvoud mag niet ten koste gaan van een rechtvaardige inkomensverdeling. De VCP staat voor een redelijke verdeling van inkomens; daarbij stellen wij de nivelleringsdrang aan de kaak. Verschil in functie, verantwoording, ervaring, kennis en vaardigheden rechtvaardigt inkomensverschillen. De afgelopen decennia zijn veel fiscale regelingen voor werknemers verdwenen of verminderd, zodat er in de draagkracht steeds minder rekening gehouden wordt met kosten voor bijvoorbeeld het verwerven van arbeid. Bij de vaststelling van de draagkracht dient een deel van het inkomen dat het individu of het gezin in staat moet stellen in zijn primaire levensbehoeften te voorzien, voor de belastingheffing buiten beschouwing gelaten worden.
- Verlaag de lasten op arbeid, waardoor het besteedbaar inkomen toeneemt. De relatief hoge marginale tarieven op arbeidsinkomsten, vooral voor groepen in het midden van de inkomensverdeling, werken verstrend op de arbeidsdeelname arbeidsmarkt en ontmoedigen (meer uren) werken. Wanneer een aanpassing van het belastingstelsel middelen oplevert, moet er vooral gekeken worden hoe de lasten op arbeid zo verlaagd kunnen worden dat het besteedbaar huishoudinkomen toeneemt, met name ook van middengroepen.
- Zorg voor een rechtvaardige belastingheffing naar draagkracht. De algemene heffingskorting is een draagkrachtcorrectie voor kosten van levensonderhoud, die daarom vrijgesteld zijn van belastingheffing. De arbeidskorting zou in eerste instantie een draagkrachtcorrectie voor kosten van het verwerven van arbeid moeten zijn. Verminder de inkomensafhankelijkheid van deze regelingen of schaf de inkomensafhankelijke afbouw af. Pak tevens de marginale druk voor middeninkomens aan door vermindering van inkomensafhankelijke maatregelen en toeslagen. Dit zorgt ervoor dat werken weer lonend wordt.
- Het principe van vervuiler betaalt leidt nu tot steeds hogere uitgaven, de uitgavenzekerheid van huishoudens staat onder druk¹⁶ door hoge belastingen, steeds meer verbruiksbelasting, hoge kosten voor energie, zorg, voedsel etc. en steeds meer inkomensafhankelijke maatregelen. De betaalbaarheid van transitie en het leven wordt voor steeds meer huishoudens onmogelijk. Stop met alles inkomensafhankelijk maken, met name middeninkomens zijn hiervan de dupe. Steeds meer mensen hebben moeite met rondkomen, met name in de middeninkomens.¹⁷

Starters op arbeidsmarkt en woningmarkt blijven achter

Steeds meer starters hebben het financieel lastig en komen moeilijk rond. Daar komt bij dat er bij jongeren vaak al een achterstand is vanwege een hoge studieschuld, lastige positie op de woningmarkt en vaker wordt gewerkt op een flexibel arbeidscontract. De startsalarissen van nieuwe beroepen zijn in reële termen ook een stuk lager¹⁸ en salarissen in bestaande beroepen zijn veelal niet

¹⁴ Het minimumloon in Nederland is met circa 47% mediaan een van de laagste in Europa. Het absolute minimumloon is uiteraard hoger dan veel andere landen, maar dat is niet te vergelijken. Wanneer een vergelijking gemaakt moet worden, dan blijken de minimumlonen in Duitsland en België inmiddels hoger dan Nederland. Kijken we naar de nominale uurlonen dan blijken ook Ierland en Frankrijk hogere minimumlonen te hebben.

https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef23019en.pdf

¹⁵ <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/688921418/de-nivelleringsdrang-moet-stoppen>

¹⁶ <https://www.unie.nl/wp-content/uploads/20220915-Onderzoek-uitgavenzekerheid.pdf>

¹⁷ <https://www.vcp.nl/modale-middeninkomens-steeds-meer-in-de-problemen/>

¹⁸ <https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Achtergronddocument-De-incidentele-loongroei-onder-de-loep.pdf>

meegegroeid met de inflatie.¹⁹ Jongeren beginnen hierdoor met een salarisachterstand en dreigen reëel steeds verder terug te zakken (gedurende de loopbaan ook wanneer ze ouder worden en relatief beter verdienen).

- Ontwikkel een nationale jeugdstrategie én implementeer de generatietoets waar het SER Jongerenplatform voor pleit.
- Huisvesting is een grondrecht. Helaas is dit niet voor iedereen zo, de betaalbaarheid van een huur of koopwoning staat onder druk. Zowel jongeren als middeninkomens komen steeds meer in de problemen. Zorg voor meer betaalbare woningen, geef ruimte voor andere samenlevingsvormen en houdt de energievoorziening als betaalbare nutsvoorziening in stand.²⁰ De volkshuisvesting is een verwaarloosde overheidstaak.
- Voldoende inkomen en beschikbaarheid van een huis zijn niet de enige factoren waarop ingezet moet worden. De leefomgeving is in dit kader van even groot belang; beschikbaarheid van voorzieningen in de regio en de stad (zorg, onderwijs, drinkwater, openbaar vervoer, etc.) en bereikbaarheid van werk. Op alle punten staat een goede leefomgeving onder druk.

Toegankelijkheid en kwaliteit maatschappelijke sectoren

De maatschappelijke sectoren zijn essentieel in het land en zijn nodig voor onze brede welvaart, toekomst en vestigingsklimaat. De achteruitgang van het onderwijs, de toegankelijkheid van de zorg, de kwaliteit en beschikbaarheid van openbaar vervoer, openbare voorzieningen of kinderopvang, het drinkwater, de natuur en de veiligheid zijn voorbeelden hoe het in Nederland nu niet goed gaat. Te veel bezuinigingen, te weinig keuzes en te veel administratieve lasten zorgen voor hoge werkdruk, uitval en kwaliteitsvermindering. Ook de kwaliteit van uitvoeringsorganisaties als de belastingdienst, UWV en ook gemeenten staan steeds verder onder druk.

- De overheid is te technocratisch geworden. Geef meer ruimte aan uitvoerders om mensgericht het beleid te kunnen uitvoeren. Professionals moeten niet beknelde worden door regels om invulling te geven aan de primaire overheidsrol. De overheid moet vanuit haar rol naast en ten dienste staan van burgers. Hierbij moet altijd gehandeld kunnen worden op basis van vertrouwen.
- Herzien de verantwoordingslast die bij uitvoerders en (semi-)publieke sectoren wordt neergelegd. Breng verantwoording terug naar hoofdlijnen, minder detail.
- Investeer in de professionele ruimte van professionals van overheid tot onderwijs, van zorg tot politie, zodat ze weer hun vak kunnen uitoefenen in plaats van te werken met afvinklijstjes zonder maatwerk.
- Investeer in en ontwikkel goed werkgeverschap. Juist in deze sectoren is dat ver te zoeken.²¹
- De achteruitgang van de kwaliteit en beschikbaarheid van onder meer onderwijs, kinderopvang, zorg en openbaar vervoer zetten onze welvaart en vestigingsklimaat zwaar onder druk. Korte en lange termijn investeringen zijn nodig, zowel in herstel, versterking en digitale vernieuwing.

Innovatie, transitie en industriepolitiek

Bedrijven en werknemers en bedrijven moeten zich kunnen aanpassen aan een veranderende economie. De transitie vraagt een samenhangende industriepolitiek gericht op stimulering. De overheid kan stimuleren op sociale en technologische innovatie, investeringen in onderzoek en ontwikkeling en duurzaamheid. In Nederland horen voor de toekomst economische activiteiten met de focus op hoogwaardige kwalitatieve werkgelegenheid met een hoog innovatief karakter. Onze industrie moet gestimuleerd worden een voorloper te zijn in hoogwaardige technologie; toekomstbestendig, adaptief en innovatief. Het beleid moet proactief zijn, waarbij er soms ook dingen

¹⁹ Eigen berekening, bevestigd in recent ESB-artikel: <https://esb.nu/forse-groei-lage-lonen-en-meer-vaste-contracten-tussen-2017-en-2022/>

²⁰ <https://www.vcp.nl/wonen-moet-ook-voor-middeninkomens-betaalbaar-blijven/>

²¹ <https://www.vcp.nl/ser-advies-waardevol-werk-publieke-dienstverlening-onder-druk/>

niet goed gaan. Zekerheid vooraf is onmogelijk, maar niet handelen nu, zorgt voor grotere problemen later, zoals de bouwstop, of de noodzakelijke uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk, leren.

- Verhoog met name de overheidsinvesteringen in onderzoek en ontwikkeling, waarbij het extreem belangrijk is dat ongebonden, nieuwsgierigheid gedreven onderzoek verder gestimuleerd en versterkt wordt.²² Zonder ongebonden onderzoek zouden veel innovaties nu niet mogelijk zijn. Dit beperkt zich ook niet tot slechts bèta onderzoek.
- Richt het bestaand instrumentarium van innovatiegelden ook op sociale innovatie. De inzet van nieuwe technologie heeft vaak gevolgen op de werkvloer en moet goed worden ingezet. Succesvolle innovatie en inzet van nieuwe technologie hebben sociale innovatie nodig.²³ Sociale innovatie is ook nodig tot verbetering van de arbeidsproductiviteit, vermindering van arbeidsvraag en verbetering van participatie van alle werkenden.
- Versterk door sociale innovatie de arbeidsproductiviteit, effectievere inzet van digitalisering en AI, waarbij een human in control approach zou moeten gelden als basis. Zet in op versterking digitale vaardigheden, gericht op gebruik en begrip in samenspraak met werknemers. Dit versterkt het innovatievermogen van organisaties en biedt mogelijkheden om taken toegankelijk te maken voor meer werknemers.
- In de transitie loopt Nederland er steeds meer tegenaan dat we te lang reactief geweest zijn. Proactief beleid is nodig. Uitbreiding elektriciteitsnet, bescherming en uitbreiding van de drinkwatervoorziening staan onder druk door vervuiling en niet handelen in het verleden. Het vestigingsklimaat, transitieaanpak en innovatie staan onder druk doordat veel niet kan.
- De uitvoerbaarheid van beleid moet meer centraal komen te staan.
- Een innovatief en kennisintensief land trekt ook internationaal talent. Dit geldt voor onze hoog aangeschreven universiteiten en onze bedrijven. Als Nederland profiteren we van deze kennismigranten, maar dit staat onder druk.²⁴ Een bijkomend voordeel van deze internationale onderzoekers is dat ze op de universiteiten ook onze studenten kunnen doceren.²⁵
- De onvermijdelijke transitie maken niet alleen een samenhangend arbeidsmarktbeleid noodzakelijk, maar brengen ook de kwestie van verdeling van de baten en de lasten met zich mee, niet alleen nu maar ook intergenerationeel. Dat vraagt om een evenwichtig beleid.

Een toekomstgericht begrotingsbeleid

Het is helder dat door de transitie grote en proactieve investeringen nodig zijn. In het verleden heeft Nederland ook belangrijk grote uitgaven gedaan die belangrijk waren voor de toekomst van het land, zoals de Deltawerken. Dit gaf Nederland ook een unieke positie in de wereld op deze terreinen. Dit soort ambitie is en blijft nodig. Tegelijk ziet de VCP dat er alweer gesproken wordt over bezuinigingen wat niet alleen het hier en nu onder druk zet, maar ook de toekomst. Doorrekeningen houden hiermee meestal onvoldoende rekening, met als gevolg dat korte termijn doelen belangrijker worden dan lange termijn doelen en effecten.

- Ontwikkel een begrotingskader waarbij lange termijn uitgaven en korte termijn uitgaven op een volwaardige manier worden afgewogen en elkaar niet verdrukken. De investeringen in duurzaamheid zouden intergenerationeel meegenomen moeten worden in de houdbaarheid. Wanneer er door investeringen, nu minder kosten voor (klimaat)adaptatie in de toekomst gemaakt hoeven te worden, zou dat niet moeten drukken op de begrotingsruimte.
- Uitgaven van het ene ministerie zijn vaak vroeg of laat baten van een andere, daarom vormen bezuinigingen op onderwijs of zorg een probleem op andere terreinen zoals Financiën of EZK.

²² Nederland blijft met 2,26% BBP ver achter op de Lissabon doelstelling van 3%. Daarnaast investeren directe burens België, Denemarken en Duitsland veel meer dan Nederland. Met name de overheidsinvesteringen blijven achter. Nederland investeert minder dan het gemiddelde van de OESO <https://www.rathenau.nl/en/science-figures/investments/international-perspective-rd-investments/rd-investments-international>

²³ <https://www.vcp.nl/succesvolle-sociale-innovatie-noodzakelijk/>

²⁴ België en Denemarken (maar ook steeds meer Duitsland) trekken meer onderzoekers aan dan Nederland.

<https://www.rathenau.nl/en/science-figures/personnel/rd-personnel-netherlands/international-comparison-rd-personnel-share>

²⁵ Dit grote voordeel en de aantrekkelijkheid van Nederland onderzoeksland staat wel onder druk door een te eenzijdige focus op taal.

Kijk integraal naar baten en lasten van uitgaven en beschouw langetermijneffecten altijd als onderdeel van korte termijn beslissingen.

- In lijn met het SER-advies over maatschappelijke sectoren, zijn investeringen in deze sectoren (zoals zorg, onderwijs, veiligheid) noodzaak voor nu en straks. Bekijk hoe de arbeidsvraag verminderd kan worden en hoe administratieve en verantwoordingsdruk verminderd kunnen worden. Innovatie in deze sectoren komt boven op de reguliere uitgaven en moet dus niet als 'normaal' binnen de begroting worden gezien. Kosten gaan voor de baat uit.

Pensioen naar een zorgvuldige en evenwichtige overgang

Onlangs is de Wet toekomst Pensioenen (WTP) aangenomen. De arbeidsvoorwaardelijke partijen zijn nu gezamenlijk aan zet om goede pensioenafspraken te maken, zorgvuldig en evenwichtig in lijn met de gezamenlijk geformuleerde doelen. De voortgang moet nauwlettend gemonitord worden. Een aantal punten verdient zeker nog aandacht in belang van werkenden en gepensioneerden.²⁶

- Introduceer een pensioenlabel en geef het een wettelijke grondslag, zodat (aspirant)werknemers in één oogopslag bij werkgevers inzicht krijgen in hun pensioenregeling. Meer pensioenbewustwording is nodig, ook bij werknemers die geen of een zeer beperkte aanvullende pensioenregeling hebben.
- Zorg dat met de verlenging van de implementatiefase WTP naar 1 januari 2028 (of langer) de volgende zaken ook automatisch met één jaar (of langer indien nodig) worden verlengd a.) de extra fiscale ruimte van 3% t.b.v. de compensatie, b.) toestaan > 15% bufferomvang en c.) vaste fiscale premiegrens tot 2038 in plaats van 2037.
- Laat compensatie expliciet terugkomen in artikel 44 van het Besluit Toekomst Pensioenen en biedt meer ruimte om binnen een leeftijdsgroep evenwicht vergrotende maatregelen te mogen treffen. Kijk goed naar de eisen aan het overbruggingsplan gedurende de arbeidsvoorwaardelijke fase en of deze praktisch haalbaar en realistisch zijn.
- Pas de koppeling van de AOW-systematiek in de wet aan zodat bij een eventuele dalende levensverwachting de AOW-leeftijd ook kan dalen, analoog aan wijze waarop de stijging is ingeregeld.
- Maak het voor bedrijfstak- en beroepspensioenfondsen mogelijk om zelfstandigen automatisch te laten deelnemen aan de pensioenregeling met uitstapmogelijkheid als structurele maatregel.
- Wees zeer terughoudend met nieuwe keuzemogelijkheden in de tweede pijler vanwege het beperkte doenvermogen van pensioendeelnemers aan de vooravond van een grote én complexe stelselherziening.

Kinderopvang gericht op ouders en kinderen

De kinderopvangsector kampt met grote personeelstekorten en de medewerkers staan onder enorme druk. Veel ouders worstelen met het vinden van een plek voor hun kind. Daarnaast is voor veel ouders het uitstellen van de stelselherziening een teleurstelling, omdat een verlaging van de kosten daardoor langer op zich laat wachten. Voor veel ouders is de opvang voor kinderen (te) duur, met name voor middeninkomens. De invoering van de bijna gratis kinderopvang is helaas uitgesteld.

Gastouderopvang biedt flexibiliteit, extra van belang voor ouders die werken in beroepen met flexibele diensten, zoals in de zorg, bij de politie of brandweer, kleinschalige opvang en wordt ook aangeboden in niet-stedelijke regio's waar minder vraag en aanbod van kinderopvang is. Door verschillende overheidsmaatregelen worden drempels opgeworpen en komt de gastouderopvang steeds verder onder druk te staan en dat terwijl het aanbod al jaren afneemt.²⁷

²⁶ Zie recente [brief](#) over pensioenen aan de Tweede Kamer

²⁷ Zie recente [brief](#) over kinderopvang aan de Tweede Kamer.

- Kinderopvang en gastouderopvang moeten toegankelijk zijn voor werkende ouders. Investeer in de sector om het aanbod op orde te brengen en dat er voldoende personeel beschikbaar is.
- De opvang voor kinderen moet betaalbaar zijn voor ouders. Met name voor middeninkomens zijn de kosten een belemmering om meer uren te werken. Netto blijft er vaak weinig over als een ouder meer gaat werken, waardoor andere keuzes worden gemaakt.
- De maximum uurprijzen waar de kinderopvangtoeslag op gebaseerd is, moeten reëel zijn. In lijn met de daadwerkelijke kosten.
- Naast kinderopvang heeft gastouderopvang een belangrijke functie in het stelsel van dagopvang voor kinderen. Investeer in gastouderopvang om drempels weg te nemen om te starten als gastouder en de toegankelijkheid te waarborgen.

15 januari 2024